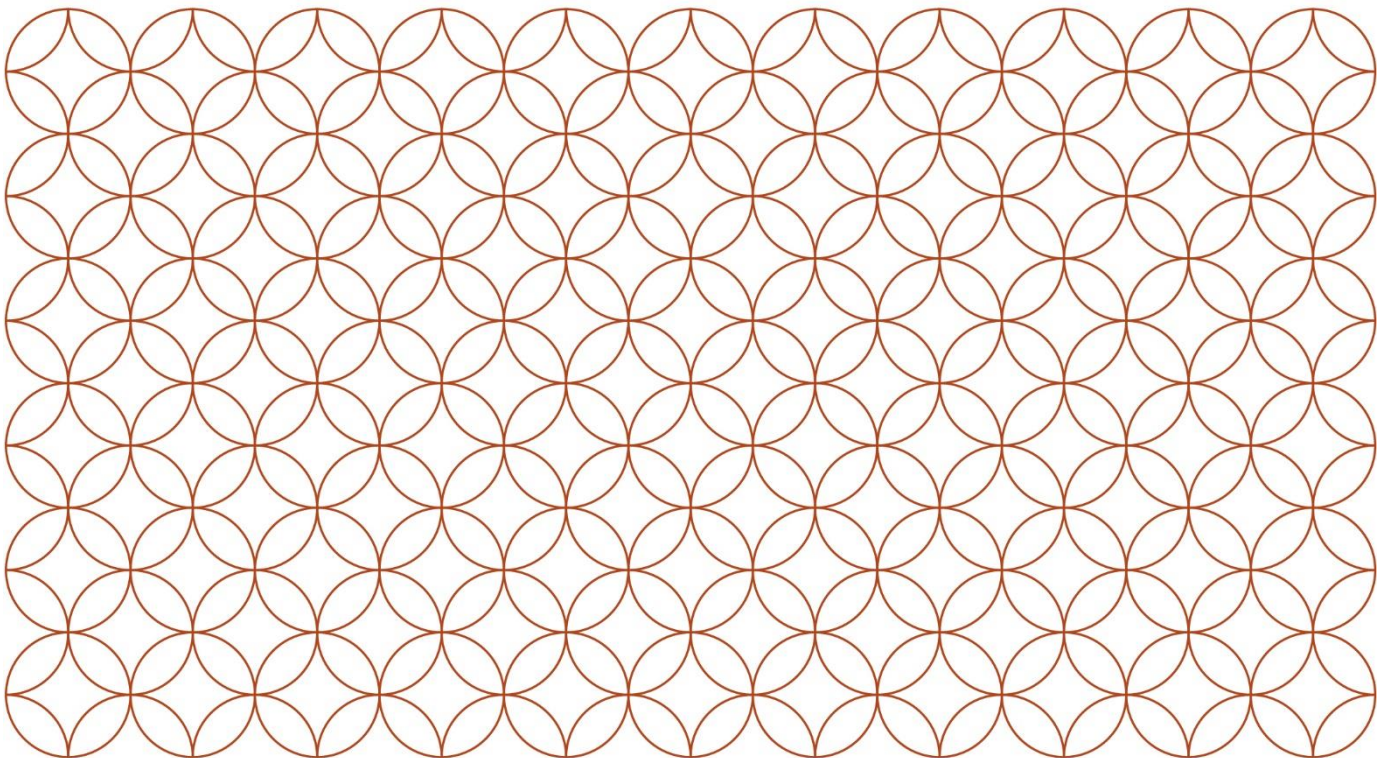

Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet

Delredovisning 5

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri
PDF från Skolverkets webbplats:

www.skolverket.se/publikationer

Dokumentdatum: 2022-06-03

Diarienummer: 2020:1056

Skolverket, Solna 2022

Innehåll

1. Pandemin har påverkat svensk skola på flera sätt.....	4
Skolverkets studier våren och sommaren 2022.....	5
2. Skolverkets stödjande insatser under pandemin.....	7
Skolverket har löpande gjort stödjande insatser.....	7
Skolverket växlar nu över insatserna till en mer långsiktig karaktär	9
3. Uppföljning av pandemin framöver	12

1. Pandemin har påverkat svensk skola på flera sätt

Covid-19-pandemin har medfört en stor utmaning för skolväsendet som har berörts och påverkats på ett genomgripande sätt. Skolverket har fått i uppdrag av regeringen att undersöka pandemins konsekvenser för utbildningen inom skolväsendet. Uppdraget ska slutredovisas i december 2022.¹ I tidigare delredovisning i december 2021 sammanfattades Skolverkets dittills samlade bild, bland annat utifrån enkätundersökningar riktade till huvudmän.² Dessa undersökningar har Skolverket under hösten 2021 – våren 2022 följt upp med enkätundersökningar riktade till rektorer inom förskolan, grundskolan och gymnasieskolan samt lärare inom grund- och gymnasieskolan. Skolverket har även genomfört en kartläggning bland huvudmän om delta- och omikron-vågens påverkan på frånvaro och kunskapsstapp. Resultaten från dessa studier redovisas under våren och sommaren 2022 i separata rapporter. En intervjustudie har genomförts med rektorer och lärare inom komvux svenska för invandrare som publiceras efter sommaren. Skolverket har även sammanställt en litteraturstudie av covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet internationellt.

Skolverket kan konstatera att svensk skola har gjort en stor insats i den extraordinära situation som covid-19-pandemin har inneburit. Samtidigt är det att förvänta att en kris av den magnitud som pandemin har utgjort ändå får konsekvenser för Sveriges elever. Utifrån regeringsuppdraget ska Skolverket göra en nationell kartläggning av elevers kunskapsutveckling för att kunna bedöma kunskapsstappet. Det är, utifrån tillgängliga data, inte möjligt att mäta kunskapsstappet kvantitativt på något precist vis, såsom att ange hur många procent kunskaper eleverna har tappat i varje ämne jämfört med den utveckling de hade haft om pandemin inte ägt rum. Analyser av betygsutvecklingen kan heller inte användas för att mäta kunskapsutvecklingen nationellt över tid. Skolverket har därför behövt förlita sig på uppskattningar på olika nivåer av skolväsendet av i vilken mån eleverna som en konsekvens av pandemin inte har fått de kunskaper eller färdigheter som de normalt skulle ha fått. Det bör noteras att dessa uppskattningar till sin natur är osäkra, inte minst under en period då bedömningen av kunskaper i sig varit en än större utmaning än normalt.

Skolverkets studier visar dock sammantaget att rektorer och lärares samlade bild är att ett visst kunskapsstapp kvarstår inom grundskolans samtliga årskurser till följd av framför allt ökad frånvaro bland elever och lärare. Inom gymnasieskolan beskrivs ett kunskapsstapp som i synnerhet påverkat vissa ämnen i och med de begränsningar som undervisning på distans har inneburit. Särskilt drabbar detta de årskullar som har fått en stor del av sin gymnasieutbildning på distans samt elever som riskerar att inte nå målen.

¹ Se Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens skolverk, punkt 14 och 21.

² Skolverket (2021), *Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet, delredovisning 4*.

Samtidigt har betygen i stort varit stabila under pandemin, något som myndigheten också analyserar närmare inom ramen för uppdraget. Det kan i sammanhanget konstateras att förutsättningarna för betygssättning också påverkats av pandemin. Inom förskolan har den omfattande frånvaron under pandemin lett till att det har varit utmanande att genomföra verksamheten som normalt. Likaså för kommunal vuxenutbildning har den minskade möjligheten till undervisning i verksamhetens lokaler inneburit svårigheter för lärande, i synnerhet för elever inom svenska för invandrare. Skolverket kan se att delta- och omikronvågen inneburit ytterligare försvårande frånvaro och utebliven undervisning under vintern och våren 2022 inom samtliga skolformer.

Det är därför viktigt att fortsätta arbetet med att ta igen det kunskapsstapp som har uppstått, i synnerhet för de elevgrupper som har påverkats särskilt av pandemin. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att skolan stod inför utmaningar och utvecklingsbehov redan innan pandemin, och att det på vissa håll inte bedöms finnas något kunskapsstapp, trots nästan två år av pandemi. Det finns även stora skillnader, mellan huvudmän och mellan skolor i hur omfattande påverkan av covid-19-pandemin har varit.

Skolverket har återkommande lyft fram utvecklingsområden i skolväsendet. I vår senaste lägesbedömning beskriver vi att det fortsatt finns stora utmaningar på vissa områden men att bilden av svensk skola är tudelad.³ Många huvudmän har en väl fungerande och effektiv styrning, liksom flertalet skolor ger en undervisning av god kvalitet. Samtidigt finns det skolor och huvudmän med stora problem där styrningen och kvaliteten i undervisningen brister. Att det finns en bristande likvärdighet med stora utmaningar i delar av skolväsendet, där olika skolor och verksamheter har svårt att erbjuda en undervisning och utbildning av god kvalitet, är inte något som uppstått i och med pandemin. Däremot riskerar pandemin att förstärka och synliggöra befintliga utmaningar.

Nedan redovisas Skolverkets rapporter framtagna under våren 2022.

Skolverkets studier våren och sommaren 2022

Skolan i världen under covid-19-pandemin: en internationell litteraturstudie

Publicerad 28 mars 2022.

Covid-19-pandemins konsekvenser för förskolan

Publicerad 16 maj 2022.

Kunskapsstappet i grundskolan under covid-19-pandemin

Publicerad 2 juni 2022.

Kunskapsstapp och betyg i gymnasieskolan under covid-19-pandemin

Publicerad 2 juni 2022.

³ Skolverket (2020), *Skolverkets lägesbedömning 2020*.

**Påverkan av covid-19 pandemin under december 2021 till mars 2022
(lägesbild)**

Publicerad 2 juni 2022.

Covid-19 pandemins påverkan på elevhälsan och arbetsmiljön i grundskolan
Ej fastställt.

Elevhälsa och arbetsmiljö i gymnasieskolan under covid-19-pandemin
Ej fastställt.

Fallstudie av kunskapstappet inom komvux svenska för invandrare
Ej fastställt.

2. Skolverkets stödjande insatser under pandemin

I april 2020 fick Skolverket i uppdrag av regeringen att stödja huvudmän, utbildningsanordnare, rektorer, lärare, förskollärare samt övrig personal i skolväsendet under covid-19-pandemin. Uppdraget integrerades sedan med ett om uppföljning och utvärdering samt kompletterades, i mars 2021, med ett angränsande uppdrag om hanteringen av pandemins konsekvenser.⁴

Uppdragen avser att Skolverket ska genomföra insatser för att stödja huvudmän, utbildningsanordnare, rektorer, lärare, förskollärare samt övrig personal i skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet med anledning av pandemin. Skolverket ska även genomföra insatser för att på kort och lång sikt hantera konsekvenser för utbildningen i skolväsendet på grund av covid-19-pandemin, bland annat risken för barns och elevers försämrade möjligheter till kunskapsutveckling. Skolverket ska ta fram stöd som underlättar för huvudmän och utbildningsanordnare att identifiera vilka kunskaper som elever inte har fått möjlighet att tillägna sig under pandemin. Skolverket ska även sprida det stöd som finns och inhämta och sprida goda exempel för att hantera de konsekvenser som har uppstått i utbildningen. Uppdragen ska slutredovisas i december 2022. Nedan beskrivs samlat det arbete som Skolverket utfört sedan den senaste delredovisningen av det stödjande arbetet, det vill säga från december 2021 fram till maj 2022, inom ramen för uppdragen om stödjande insatser under pandemin.

Skolverket har löpande gjort stödjande insatser

Skolverket har löpande hållit samråd och möten med andra myndigheter, huvudmannorganisationer, fackliga organisationer och elevorganisationer. Samråden har skett regelbundet i syfte att identifiera och diskutera olika frågor som uppstått under pandemin och vilket stöd som skolmyndigheterna kan erbjuda.

Kärnan i det stöd som Skolverket har givit sina målgrupper har under hela pandemin erbjudits via myndighetens webbplats. Myndigheten har under hela pandemin även lyft viktiga budskap till skolväsendet i sitt nyhetsbrev som når cirka 50 000 prenumeranter. Sedan tidigare har också olika stödsidor tagits fram till målgrupperna för att ge stöd och riktning för hur arbetet på skolorna kan bedrivas under pandemin. Dessa har i huvudsak publicerats på myndighetens egen webbsida, men mycket arbete har även skett i samarbete med andra organisationer där Skolverket exempelvis bidrog till arbetet med webbsidan Skola hemma som har samordnat stöd för fjärr- och distansarbete. Skolverket har även genom återkommande studier om pandemins påverkan på skolväsendet bidragit till en ökad kunskap och förståelse om situationen under pandemins olika perioder.

⁴ Se Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Statens skolverk, punkt 14 och 21.

Skolverket har löpande publicerat information på webbplatsen om ändringar av Folkhälsomyndighetens rekommendationer och allmänna råd och hur de ska förstås inom skolväsendet.

När Folkhälsomyndigheten införde krav på vaccinationsbevis för allmänna sammankomster och offentliga tillställningar i början av december publicerade Skolverket information om vad som gällde vid till exempel luciakonserter, skolavslutningar och öppet hus efter att ha samordnat kommunikationen med Polismyndigheten.

Ungefär samtidigt fattade Folkhälsomyndigheten beslut om nya rekommendationer för att minska smittspridningen av covid-19 och Skolverket kommunicerade hur detta påverkade skolan och vuxenutbildningen.

Vid vårterminens start låg fokus på närundervisning samt vikten av att arbeta förebyggande för att motverka smittspridning.

I början av vårterminen arrangerade Skolverket och Skolinspektionen även ett digitalt seminarium för huvudmän och rektorer. På seminariet presenterades vad som framkommit i uppföljningar inom myndigheternas respektive regeringsuppdrag med koppling till pandemifrågorna. På seminariet diskuterade skolmyndigheterna vilka konsekvenser undervisningen på distans haft på elevers lärande och hälsa och hur skolorna kunde arbeta för att minska framtida kunskapsstapp och förbättra elevernas mående.

När smittspridningen av omikronvarianten tog fart i mitten av januari och frånvaron var hög bland lärare, förskollärare, barn och elever och i samhället i stort signalerade Skolverket att prioritera kärnuppdraget så att undervisning kunde utföras med så liten negativ påverkan som möjligt på arbetsmiljön för elever och personal. Det gällde för skolchefer att vara pragmatiska och försöka hitta lösningar för att kunna bedriva sin verksamhet. Huvudmän och rektorer uppmanades att säkerställa omsorg för barn till vårdnadshavare inom samhällsviktig verksamhet samt göra en kontinuitetsplanering för att kunna upprätthålla verksamheten även om läget skulle förvärras.

När smittspridningen och frånvaron minskade igen kommunicerade Skolverket vikten av att snabbt återgå till närundervisning, följa upp vilka moment och delar av undervisningen som inte kunnat genomföras och planera för att ta igen det. Skolverket framhöll att huvudmän och rektorer behövde skapa förutsättningar för lärare och annan personal att kunna fokusera på undervisning och elevhälsouppdrag. Dessutom tryckte Skolverket på att den tillfälliga förordningen för skolan fortsatt gällde och att det var viktigt att använda sig av förordningens möjligheter, till exempel att anpassa scheman, förlänga läsåret, erbjuda undervisning på helger samt genomföra lovskola.

De samråd Skolverket haft med andra myndigheter har varit av olika karaktär. Skolverket, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolinspektionen har hållit regelbundna samråd för att samordna det covid-19-pandemirelaterade arbetet mellan skolmyndigheterna. Skolverket har också under perioden december 2021

till mars 2022 haft regelbundna samråd med andra myndigheter, i huvudsak Folkhälsomyndigheten och Arbetsmiljöverket. Fokus på samråden har varit diskussioner om tillämpning av förändringar i regler och restriktioner, dela information om läget i skolväsendet och på att samordna kommunikation mellan myndigheterna. Samordningen mellan myndigheterna gällde både faktisk tillämpning och att säkerställa att myndigheterna hade samma budskap kring hur skolorna skulle agera i en mycket ansträngd situation.

Då de faktiska restriktionerna togs bort den 1 april 2022 och i takt med att smittan ebbat ut under mars avvecklades de löpande avstämningarna med andra myndigheter förutom skolmyndigheterna. Konsekvenserna av den undervisning som hade gått förlorad i samband med den höga frånvaron var och är en fortsatt fråga även efter att restriktioner lyfts och smitta avtagit. Skolverket upprätthåller dock även fortsatt kontakt i pandemifrågor med de övriga myndigheterna i olika ärenden vid behov.

Skolverket växlar nu över insatserna till en mer långsiktig karaktär

Från årsskiftet har Skolverkets arbete alltmer växlat över till insatser för att hantera de långsiktiga konsekvenserna av pandemin. Insatserna är fortsatt av stödjande karaktär och tar sin utgångspunkt bland annat i den kunskap som successivt byggts upp om pandemins konsekvenser. Exempelvis har vissa moment varit svåra att genomföra på distans. Det har påverkat Skolverkets val av insatser.

När det gäller insatser för att stödja huvudmännen i att hantera de långsiktiga konsekvenserna av pandemin arbetar Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten också med att paketera och synliggöra befintligt stödmaterial. Det senare sker bland annat via Skolverkets nyhetsbrev, via sociala medier samt till viss del via annonsutskick med riktade kampanjer till utvalda målgrupper, i huvudsak huvudmän och rektorer. Vidare har Skolverkets webbsida ”Koll på pandemin” uppdaterats med särskilda skrivningar gällande hantering av pandemins effekter utifrån målgruppernas nuvarande behov. Denna webbsida kommer fortsatt att uppdateras.

Under våren 2022 har myndigheten arbetat vidare med att sprida stöd samt inhämta och sprida goda exempel från skolväsendet:

- Skolverkets stöd för systematiskt kvalitetsarbete är grunden för organisationernas kartläggning, analys och planering av verksamheten. Exempelvis innehåller verktyget Kvalitetsverkstaden, som för tillfället revideras, goda exempel från rektorer och huvudmän på hur ett sådant arbete kan bedrivas framgångsrikt.⁵

⁵ En framgångsfaktor för förbättrade resultat i skola och förskola är ett genomtänkt och gediget kvalitetsarbete. Kvalitetsverkstaden är en hjälp i detta arbete. Kvalitetsverkstaden finns här <https://utbildningar.skolverket.se/> Den vänder sig till hela organisationen.

- Skolverkets bedömning, utifrån genomgång av nypublicerade rapporter och vetenskapliga artiklar kopplade till covid-19 och undervisning, är att lärare inte är i behov av specifikt ämnesdidaktiskt stöd när undervisningen åter sker i skollokaler för samtliga elever och lärare. Skolverket fokuserar därför på att inhämta och sprida goda exempel på hur verksamheter kompenserar elever som av olika anledningar inte fått den undervisning de har rätt till.
- Målgrupperna har informerats om myndighetens befintliga bedömningsstöd och kartläggningsmaterial som kan vara till stöd för att följa upp vilka moment eller delar av undervisningen som inte kunnat genomföras på grund av pandemin och sätta in åtgärder.
- Skolverket har lyft de möjligheter till olika anpassningar som den tillfälliga regleringen i förordningen (2020:115) om utbildning på skolområdet och annan pedagogisk verksamhet vid spridning av viss smitta och olika statsbidrag har gett.
- Skolverket har spridit goda exempel om hur uteblivna moment i undervisningen i praktisk-estetiska ämnen omhändertagits samt goda exempel på hur simundervisningen organiserats för att kompensera för utebliven undervisning under pandemin. Skolverket marknadsför befintligt material om rörelse i skolan men har tagit beslut om att det inte finns behov av ytterligare stödmaterial inom detta område. Beslutet togs i samråd med de externa aktörer som medverkade i framtagandet av Skolverkets befintliga material.

Fortsatt viktigt med åtgärder inom skolväsendet

Trots stora arbetsinsatser från personal i förskola och skola, skolledare och huvudmän ser Skolverket att det fortsatt kommer vara viktigt med åtgärder inom svensk skola för att kompensera för det kunskapsstapp som enligt rektorer och lärare bedöms ha uppstått. Skolverket kommer därför rikta in sitt fortsatta stödjande arbete mot följande:

- Ett fungerande systematiskt kvalitetsarbete kan dämpa långsiktiga konsekvenser av pandemin. Myndigheten ser behov av att fortsatt stödja organisationerna inom det systematiska kvalitetsarbetet. Detta för att kunskaps-, värdegrunds- och elevhälsouppdragen i högre grad ska kunna genomföras i en sammanhållen helhet i verksamheternas olika delar och nivåer, när det gäller uppföljning, utveckling och planering.
- Skolverket kommer fortsätta arbetet med att inhämta och sprida goda exempel när det gäller det hälsofrämjande och förebyggande arbetet i skolväsendet.
- Skolverket avser inhämta och sprida goda exempel på hur verksamheter kompenserar elever som av olika anledningar inte fått den undervisning de har rätt till.
- Myndigheten avser att ge stöd till skolor och förskolor i att förstärka rutinerna för förskolans och skolans arbete med att uppmärksamma barns och elevers

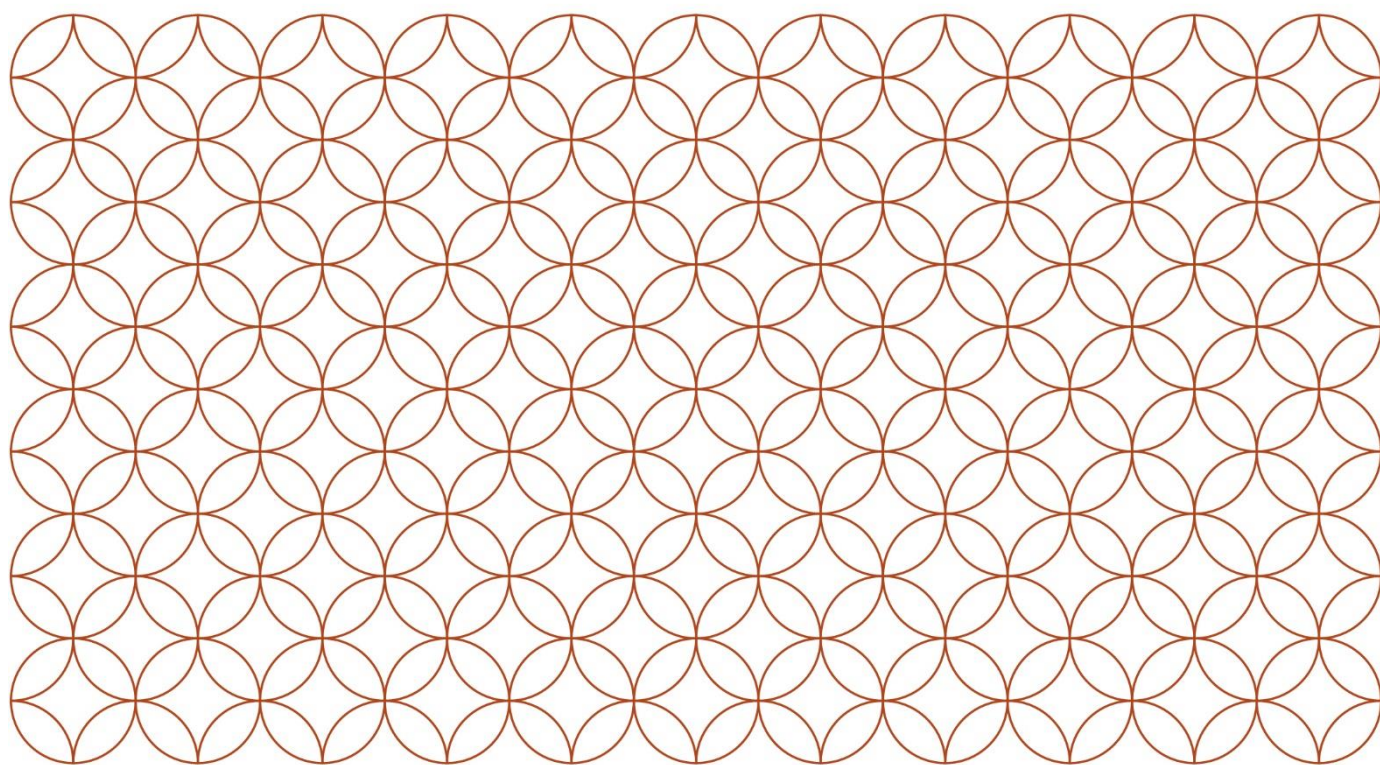
behov av stöd och hur skolans personal kan arbeta i kollegiala samarbeten för att skyndsamt sätta in stödinsatser genom extra anpassningar och/eller särskilt stöd.

- Skolverket avser fortsätta arbetet med att särskilt se över och förstärka sitt stöd till undervisningen inom komvux i svenska för invandrare (sfi) dels med avseende på förbättrad kunskapsutveckling, dels för att främja motivation hos dessa elever att delta i närundervisning efter perioder av fjärr- eller distansundervisning.
- Skolverket ser att det kan bli aktuellt att fortsätta utveckla ett mer medvetet arbete med barnens språkutveckling i förskolan, vilket även visats i tidigare publicerade delrapporter kring covid-19-pandemin. Här finns materialet i Läslyftet för förskolan som ett stöd. Även inspirationsmaterialet Läs tillsammans skulle kunna bli ett stöd i detta arbete. Materialet har i samråd med Kulturrådet tagits fram under våren och tar upp hur högläsning och samtal om text kan bidra till barnens språkutveckling. Materialet kommer att skickas ut till samtliga förskolor i landet i början av hösten.

3. Uppföljning av pandemin framöver

Under hösten 2022 planerar Skolverket att följa upp de resultat som hittills har framkommit med två fördjupande intervjustudier. Dessa kommer att fokusera på dels hur covid-19-pandemin har påverkat det tidiga lärandet inom grundskolan, dels fördjupa kunskapen om vad det kunskapsstapp som har uppstått inom högstadiet och gymnasieskolan består i. Skolverket kommer även att fortsätta göra fördjupade analyser av betygsutvecklingen inom grund- och gymnasieskolan under pandemin samt i samarbete med Universitetskanslersämbetet studera genomströmningen i högskolan för de årskullar som har fått stor del av sin gymnasieutbildning under covid-19-pandemin. Skolverkets inriktning på uppföljningen av pandemin kan dock komma att förändras av utvecklingen i vår omvärld och dess påverkan på skolan.

I december 2022 slutredovisas Skolverkets uppdrag om att följa konsekvenserna av covid-19-pandemin för utbildningen inom skolväsendet. Skolverket kommer i denna slutredovisning ge myndighetens samlade bild av pandemins konsekvenser samt identifiera behov och föreslå fortsatta åtgärder. Arbetet med att analysera pandemins konsekvenser för skolväsendet kommer emellertid att fortsätta efter uppdragets slut. Inte minst genom uppföljning av resultatet i kommande internationella kunskapsmätningar.

Skolverket

www.skolverket.se